

NOVES DADES PER A LA FLORA DE PENYAGOLOSA

Rebut: desembre 1980

Josep Vigo i Bonada *

RÉSUMÉ

Nouvelles données pour la flore de Penyagolosa

Observations chorologiques et taxinomiques sur la flore de ce massif, situé dans la zone septentrionale du Pays Valencien. Les taxa suivants sont des nouveautés pour la flore locale: *Botrychium lunaria*, *Cephalanthera damasonium*, *Cytinus hypocistis*, *Hieracium bicolor* subsp. *sclerophyllum*, *H. flocculiferum* subsp. *subflocciferum*, *H. maculatum* subsp. *pilatense*, *H. mougeotii* subsp. *lagopinum*, *H. niveum*, *Hypocoum pendulum*, *Linaria glauca* subsp. *aragonensis*, *Lithospermum arvense* subsp. *gasparrinii*, *Ophrys scolopax*, *Orobanche ramosa* subsp. *nana*, *Roemeria hybrida*, *Rosa andegavensis*, *Silene nocturna*, *Tragopogon dubius*, *Trigonella gladiata*, *Trigonella monspeliaca*, *Vicia ervilia*, *Vicia pannonica* subsp. *striata*.

L'any 1968 fou publicat el nostre estudi sobre la vegetació del massís de Penyagolosa (Vigo, 1968), estudi que realitzàrem molt abans, entre els anys 1961 i 1963 (i que presentàrem com a tesi doctoral). Més tard (Vigo, 1969) donàrem a la impremta unes breus addicions i correccions a la flora d'aquell massís valencià. Des de llavors no ens havíem ocupat més d'aquesta interessant contrada de l'Alcalatén, cosa que si, d'una banda, féu que se'ns anessin esborrant de la memòria els coneixements de detall que un temps tinguérem, d'altra banda, ens proporcionà un allunyament suficient per a poder esguardar el nostre estudi amb una nova perspectiva.

En una visita a la zona, feta el mes de juny d'enguany (1980), ens tornà a sobtar la diversitat que presenten la flora i la vegetació de la contrada, aspecte que ja

havíem remarcat en el nostre estudi i que després hom havia tendit a menysprear, considerant-lo més aviat com un dels llocs comuns a què porta l'estudi botànic de qualsevol zona geogràfica. Al nostre parer —i recolzant-nos ara en una més gran experiència— la regió de Penyagolosa presenta veritablement uns excepcionals contrastos de flora i de paisatge, de manera que ha d'ésser considerada, sense cap exageració, com un nus fitogeogràfic de primer ordre. Els paisatges netament mediterranis fent costat a clapes de vegetació fortament eurosiberianes, els trets rome-diterranis ben palesos a l'estatge superior, les irradiacions dels boscos de coníferes boreals, la relativa atlanticitat de la vegetació extramediterrània i, en contrast amb això, un cert caràcter de continentalitat subratllat per la presència de nombroses

* Departament de Botànica. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona. Gran Via de les Corts Catalanes, 585. Barcelona, 7.

espècies estepàries justifiquen, a bastament, aquella opinió.

En la nostra darrera estada a la zona —planejada com una de les pràctiques de camp de l'assignatura de Fanerogàmia— tinguérem la sort d'anar acompanyats d'alguns altres professors del Departament de Botànica (R.-M. Masalles, J.-M. Ninot i E. Velasco) i d'uns quants alumnes molt interessats (E. Ballesteros, M. Bernal, M. Boqueras, J. Carbonell, T. Casasayas, J. Catalán, X. Font, E. Gutiérrez, R.M. Manobens, E. Queralt i I. Soriano), circumstància que representà una intensificació extraordinària de les nostres exploracions i ens permeté de fer algunes troballes interessants, principal motiu d'aquesta nota. No podíem deixar d'esmentar tots els qui compartiren amb nosaltres aquesta estada a Penyalgosa i d'expressar-los el nostre agraïment, ja que moltes d'aquelles descobertes —la majoria— a ells les devem. A aquesta circumstància cal afegir encara que la nostra visita s'escaigué en un moment de l'any (començament de l'estiu) en què a penes havíem pogut explorar la comarca anteriorment.

Heus ací les dades florístiques —fruit d'aquesta exploració— que ens han semblat més interessants, a les quals afegim algunes precisions i correccions que ja teníem prèviament aplegades.

Aethionema saxatile (L.) R.Br. subsp. **ovalifolium** (DC.) Rouy et Fouc. var. **megacarpum** FQ. — A aquestes unitats infraspecífiques correspon el tàxon ja indicat a Penyalgosa.

Agrostemma githago L. — L'havíem citada dels conreus sobre Sant Joan. Ara l'hem vista, no pas escassa, a les terres cultivades del Pla de Vistabella.

Alyssum montanum L. var. **alcalaticum** O. Bolòs et Vigo — La planta de Penyalgosa ha de referir-se a aquesta varietat.

Anthyllis vulneraria L. subsp. **forondae** (Sennen) Cullen — A aquest tàxon sembla que ha de correspondre un exemplar que recollírem al Tossal de l'Alforí (Vistabella del Maestrat), 1.200 m. Es tracta d'una planta ben diferent de la forma corrent a la comarca (pertanyent a la subsp. *fontqueri* [Rothm.] A. et O. de Bolòs); per les seves corolles grogues, la pilositat del

calze més o menys patent i les fulles caulinars equifoliades no difereix essencialment del tipus sennenia. A Catalunya la subsp. *forondae* s'estén pels Pirineus i per les comarques nord-orientals i ateny, com a localitat meridional extrema, el Montserrat. La localitat valenciana es trobaria, doncs, molt allunyada de l'àrea contínua d'aquest tàxon.

Astragalus austriacus L. — Indicada per RIVAS & BORJA (1961) a Penyalgosa, l'hem herboritzada a Prado Martín, 1.550 m, on no semblava pas gaire rara.

Athyrium filix-femina (L.) Roth — A part el Barranc del Mançanar, aquesta falguera existeix al vessant obac de les Espales, a uns 1.375 m d'altitud.

Botrychium lunaria (L.) Swartz — Vessants orientals de la Penyalgosa, 1.550 m. Espècie nova per a la comarca.

Carex lepidocarpa Tausch — La planta de Penyalgosa que atribuïrem a l'espècie àmplia *Carex flava* L. es pot incloure més concretament dins d'aquest tàxon. De tota manera, sembla una forma intermèdia entre el *C. lepidocarpa* típic (amb el qual coincideix per la longitud de la tija i les mides de l'espiga masculina) i la varietat *nevadensis* (Boiss. et Reuter) Kük. (a la qual s'acosta per les espigues femenines petites, els utricles menuts i les fulles estretes).

Centaurea triumphetti All. subsp. **triumfetti** (*C. montana* L. subsp. *variegata* [Lam.] Rouy) — A l'estatge superior (Prado Martín, Penyalgosa, etc.) és més aviat abundant.

Centranthus angustifolius (Miller) DC. var. **lecoqii** (Jordan) Lange — En contra del que havíem dit, la planta de Penyalgosa pertany a aquesta varietat i no pas a la típica.

Cephalanthera damasonium (Miller) Druce — El Xaparrar, 1.550 m; Les Espales, 1.350 m. Espècie nova per a la flora local.

Crepis pulchra L. — Abundant als vessants orientals de la Penyalgosa, 1.525 m.

Cynosurus elegans Desf. — A part la localitat indicada anteriorment, l'hem vist a Prado Martín, 1.525 m.

Cytinus hypocistis (L.) L. — A les brolles d'estepes del Rodesnar, 1.400 m, sobre Sant Joan. Espècie nova per a la flora comarcal.

Fumaria parviflora Lam. — No solament a la zona inferior, com havíem dit, sinó també als estats mitjà i superior. Pla de Dalt, 1.175 m; vessants orientals de Penyalgosa, 1.650 m.

Galium verticillatum L. — A part de Penyalgosa, l'hem trobada a d'altres indrets de l'estatge superior, dins el *Poo-Festucetum hystricis*. El Xaparrar, 1.550 m; Prado Martín, 1.525 m.

Genista cinerea (Vill.) DC. subsp. *ause-tana* O. Bolòs et Vigo — La planta de Penyalgosa ha d'atribuir-se a aquesta subspècie.

Hieracium. La revisió dels nostres exemplars d'herbari, feta per l'especialista B. de Retz, ens permet d'introduir en aquest complicat gènere de les compostes les correccions i addicions següents:

Hieracium amplexicaule L. — Segons el parer d'aquell especialista, tots els exemplars procedents de Penyalgosa pertanyen a la subspècie *amplexicaule*. La subspècie *petraeum* Hoppe o bé hi seria molt rara o bé no hi existiria.

Hieracium bicolor Scheele subsp. *sclerophyllum* (A.T. et Gaut.) Zahn — Vistabella, 1.300 m (det. B. de Retz).

Hieracium elisaeanum A.T. — No solament la subspècie *elisaeanum*, sinó també la subsp. *subbellidifolium* Zahn (sobre el Mas de la Sierra, 1.500 m, det. B. de Retz).

Hieracium flocculiferum Zahn subsp. *subflocciferum* Zahn — Tossal de Marinet, 1.400 metres (det. B. de Retz).

Hieracium maculatum Sm. subsp. *pilatense* (Jord.) Zahn — Vora el Mas de Gómez, 1.450 m (det. B. de Retz).

Hieracium mougeotti (Froel. ex Koch) Godr. subsp. *lagopinum* (A.T. et Gaut.) Zahn — Sobre la Font de la Pegunta (det. B. de Retz). Correspon a l'exemplar que havíem anomenat *H. valentinum* Pau (tà-

xon que cal esborrar, doncs, de la flora comarcal).

Hieracium murorum L. — Entre els exemplars herboritzats a Penyalgosa, l'esmentat especialista hi reconeix les subspècies *cardiophyllum* (Jord.) Zahn i *stenocranum* (Om.) Zahn.

Hieracium niveum (Müll.-Arg.) Zahn — Els exemplars que havíem atribuït a *H. pilosella* L. gr. *tricholepida anadenia* són inclosos pel sudit especialista dins d'aquesta altra espècie.

Hieracium pallidum Biv.-Bern. subsp. *rupicolum* (Fries) Zahn — Vistabella, 1.300 m (det. B. de Retz).

Hieracium praecox Sch.-Bip. — Cap al Mas de Navarro, 1.400 m, segons B. de Retz, qui atribueix l'exemplar a una forma pròxima a la subspècie *gougetianum* (Gren. et Godr.) Zahn.

Hieracium sabaudum L. — Segons B. de Retz, un dels exemplars de l'herbari pertany a la subsp. *salicetorum* (Sudre) Zahn. D'un altre exemplar opina que podria pertànyer més aviat a *H. rectum* Griseb. que no pas a *H. sabaudum*.

Hirschfeldia incana (L.) Lagrèze-Fossat — Pla de Dalt, 1.175 m. L'havíem indicat només a Xodos.

Hypocoum pendulum L. — Pla de Dalt, 1.175 m, dintre les messes. Nou per a la flora comarcal.

Lathyrus hirsutus L. — Vora la Font de l'Espino, dintre els conreus, 1.250 m; localitat que s'ha d'afegir a les indicades anteriorment.

Linaria glauca (L.) Chaz. subsp. *aragonsensis* (Lange) Valdés — Vora la Masia de Ribagrossa, 1.175 m. Nova per a la flora comarcal.

Linum tenuifolium L. subsp. *suffruticosum* (L.) R. Lit. var. *differens* (Pau) O. Bolòs et Vigo — A aquesta varietat han d'atribuir-se els exemplars que citàrem anteriorment.

Lithospermum arvense L. subsp. *gasparrinii* (Heldr. ex Guss.) O. Bolòs et Vi-

go — Interessant oròfit mediterrani que hem recollit a Prado Martín, 1.550 m, i que resulta nou per a la flora de Penyalgosa.

Papaver pinnatifidum Moris — Aquesta espècie s'ha de suprimir de la flora local, car els exemplars que havíem determinat així corresponen en realitat (teste O. de Bolòs) a formes de càpsula glabra de *P. argemone* L.

Ophrys scolopax Cav. — Cap al Mas de la Torre, 1.500 m, i probablement a d'altres localitats. Nova citació per a la comarca.

Orchis mascula (L.) L. — Vora el Mas de la Torre, 1.500 m.

Orchis ustulata L. — Vora la Masia de Ribagrossa, 1.175 m, localitat que es pot afegir a la que indicarem en les nostres «Addicions».

Orobanche ramosa L. subsp. **nana** (Reuter) Coutinho — Pla de Dalt, 1.150 m. Espècie nova per a la flora local.

Pyrola clorantha Swartz — Barranc d'Assor, 1.175 m, dintre una pineda degradada; localitat que cal afegir a la ja indicada anteriorment.

Roemeria hybrida (L.) DC. — Conreus de Vistabella, 1.250 m. Nova per a la flora comarcal.

Rosa andegavensis Bast. — Microespècie que, juntament amb d'altres formes del grup de *R. canina* L., existeix també a la comarca.

Silene nocturna L. — Les Solanes de Vistabella, 1.200 m, on no sembla gens rara. Nova citació per a la flora comarcal.

Thalictrum foetidum L. subsp. **valentinum** O. Bolòs et Vigo — A aquest tàxon han d'atribuir-se les plantes de la zona culminant de Penyalgosa que, seguint el criteri de Font i Quer, havíem atribuït a *T. minus* subsp. *pubescens* Schl.

Tragopogon dubius Scop. — Pla de Dalt, 1.175 m. Nou per a la flora comarcal.

Trigonella gladiata Steven ex Bieb. — Vora la Masia de Ribagrossa, 1.175 m, dins el

Thero-Brachypodium. Nova per a la comarca.

Trigonella monspeliaca L. — Vora Vistabella, 1.250 m; Barranc d'Assor, 1.200 m. S'ha d'afegir a la flora de Penyalgosa.

Turgenia latifolia (L.) Hoffm. — A part la localitat indicada en el nostre primer treball, l'hem vist al Pla de Dalt, 1.175 m, dintre les messes.

Valerianella locusta (L.) Laterrade — Penyalgosa, 1.700 m.

Valerianella dentata (L.) Pollich — Vora la Masia de Ribagrossa, 1.200 m; Prado Martín, 1.550 m. Deu ésser relativament corrent.

Vicia ervilia (L.) Willd. — Barranc d'Assor, 1.200 m. Espècie nova per a la flora local, bé que ha de considerar-se subspontània, escapada dels conreus de la comarca.

Vicia pannonica Crantz subsp. **striata** (Bieb.) Nyman — Pla de Dalt, 1.175 m, al marge dels conreus. No inclosa a la flora de Penyalgosa.

BIBLIOGRAFIA

- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1974. Notes sobre taxonomia i nomenclatura de plantes, I. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 38 (Sec. Bot., 1): 61-89.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1979. Observacions sobre la flora dels Països Catalans. *Collect. Bot.*, 11, 2: 25-89.
- RIVAS GODAY, S. & BORJA CARBONELL, J. 1961. Estudio de la Vegetación y Flórula del Macizo de Gúdar y Javalambre. *Anal. Inst. Bot. Cavanilles*, 19.
- VIGO I BONADA, J. 1968. La vegetació del massís de Penyalgosa. *I.E.C., Arx. Sec. Cièn.* 37.
- VIGO, J. 1969. Addicions i esmenes a la flora de Penyalgosa. *Treb. Soc. Cat. Biol.*, 26 (Arx. Sec. Cièn., 41): 68-76.